

**Historia kultu fatimskiego i figury
Matki Bożej Fatimskiej w parafii Zielonki.
(1917-1954-2017)**

W podkrakowskim kościele parafialnym w Zielonkach znajduje się drewniana figura Matki Bożej Fatimskiej, której historia związana jest nierozdzielnie z postacią ks. kan. Adama Zięby, zieloneckiego proboszcza w latach 1943-1979. To jego kilkuletnie starania w latach 50. XX w. zaowocowały pionierskim zaprowadzeniem w parafii Zielonki kultu Pani Fatimskiej.

Zdjęcie 1: Figura Matki Bożej Fatimskiej z lat 50. XX w.

Autor: Agnieszka Łopata.

Od maja do października 13. dnia miesiąca (w sierpniu 19) roku 1917 Matka Boża ukazywała się trojgu portugalskich pastuszków: Hiacyncie, Franciszkowi i Łucji. W swoich wizjach polecała dzieciom odmawiać różaniec, a także powierzyła im trzy tajemnice: w pierwszej ukazała grozę piekła, do którego idą dusze, druga odnosiła się do Rosji i była zapowiedzią nadchodzącej rewolucji bolszewickiej, w trzeciej dzieciom ukazała się wizja męczeńskiej śmierci osób duchownych. Całość objawień zakończyła się 13 października tzw. *cudem słońca*, widzianym na własne oczy przez tysięczne rzesze. Od tej pory znajomość tych cudownych spotkań zwiększała się w Portugalii, a potem rozprzestrzeniła się na całym świecie. Hiacynta i Franciszek zmarli niedługo po objawieniach, zaś Łucja została karmelitanką, spisała swoje przeżycia i zmarła w sędziwym wieku 98 lat (13 II 2005 r.).

Obecnie (2017 r.) Hiacynta i Franciszek są ogłoszeni świętymi (13 V 2017 r.), zaś w przypadku siostry Łucji toczy się proces beatyfikacyjny. Tajemnice fatimskie były upubliczniane stopniowo, ostatnia z nich w 2000 r. przez Jana Pawła II.

Zdjęcie 2: Numer Ilustração Portuguesa, 29 października 1917 z opisem *Cudu słońca*.

Źródło: domena publiczna.

Cześć Matce Bożej Fatimskiej na szerszą skalę oddawano już od 1927 roku, kiedy do Fatimy przybywały zagraniczne pielgrzymki. Bazylikę jej poświęconą wzniesiono w latach 1928-1953 r. w miejscu, gdzie Maryja przez sześć miesięcy roku 1917 objawiała się trojgu pastuszków. W roku 1930 Stolica Apostolska zezwoliła na publiczny kult, a w 1942 roku Pius XII poświęcił Niepokalanemu Sercu Maryi cały świat. Na ziemiach polskich kult kształtował się w latach 20 i 30 XX wieku, zaś na masową skalę po II wojnie światowej (1939-1945). W 1946 roku poświęcono naród polski Niepokalanemu Sercu Maryi, zaś w 1949 w diecezji katowickiej rozpoczęto peregrynację statuy Fatimskiej Królowej i utworzono kilka ośrodków jej kultu¹.

¹ K. Kuźmak, *Fatimska Matka Boża* [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, red. L. Bienkowski i 8 in., Lublin 1989, s. 70-71.

W tych latach powojennych ks. Zięba zaczerpnął swoją fascynację (mało popularnym jeszcze) nabożeństwem fatimskim prawdopodobnie od salwatorianów z Trzebini, którzy kilkakrotnie głosili w tych latach nauki rekolekcyjne w parafii². 13 maja 1950 roku w Trzebini po raz pierwszy odprawili nocne czuwanie wynagradzające Niepokalanemu Sercu Maryi, co stanowiło odpowiedź na prośbę Matki Boskiej zawartą w objawieniach fatimskich³. Tę formę pobożności wytrwale starał się propagować w swojej parafii zielonecki proboszcz. Pierwszą prośbę o umożliwienie odprawienia tego nabożeństwa skierował do Kurii Metropolitalnej w Krakowie we **wrześniu 1952 roku**⁴. Władza duchowna jednak nie była jeszcze przekonana do takich nowych form kultu, 3 września odmówiła: *Do prośby z dnia 1 września br. nie przychylamy się, nie chcąc zaprowadzać nowych, niezwykłych nabożeństw, które wymagają dokładnego rozpatrzenia*⁵. Być może niechęć Kościoła do kultu fatimskiego w tych latach spowodowana była niechęcią do zaostrzania stosunków z władzą – wszak Najświętsza Panna przepowiedziała nawrócenie się Rosji...

Zdjęcie 3: Ks. Adam Zięba.

Źródło: Izba Regionalna w Zielonkach.

Ksiądz Zięba jednak nie rezygnował i prośby do kurii kierował jeszcze dwukrotnie⁶, za każdym razem spotykając się z odmową wikariusza kapitulnego (arcybiskup Baziak był wówczas internowany) ks. biskupa Franciszka Jopa (**1954: ...w oddawaniu czci NMP w Roku Jubileuszowym należy wykorzystać liczne rodzaje nabożeństw maryjnych powszechnie**

² Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie [AKMKr], Akta Parafialne [APA] 355, dokumenty z lat 1950-1956.

³ <http://www.trzebinia.salwatorianie.pl/index.php/o-parafii/o-sanktuarium> [dostęp: 5 V 2017 r.]

⁴ AKMKr, APA 355, k. 79.

⁵ AKMKr, APA 355, k. 80.

⁶ AKMKr, APA 355, k. 96, 113.

praktykowane i na nich poprzestać)⁷. Najwyraźniej jednak zielonecki proboszcz nie zawsze stosował się do rozporządzeń władzy duchownej, skoro wbrew zakazowi odprawiał w latach **1953-1955** *nabożeństwo czterdziestogodzinne na wzór „Nocy Fatimskiej”* oraz nowenny do Pani Fatimskiej w dni poprzedzające nabożeństwo⁸. W tych latach zostało także wprowadzone nabożeństwo pierwszych sobót miesiąca, co potwierdzają przechowywane w Izbie Regionalnej w Zielonkach obrazki z podpisem proboszcza zaświadczające o odprawieniu pięciu pierwszych sobót.

Kolejną okazją do szerzenia kultu maryjnego w parafii był rok 1954, który miał rangę Roku Jubileuszowego z powodu setnej rocznicy ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP. Z okazji jego zakończenia (**8 XII 1954 r.**) odbywały się w parafii uroczyste nabożeństwa oraz poświęcono o godzinie 6 rano drewnianą figurę Matki Bożej Fatimskiej⁹. Wykonana z drewna lipowego, polichromowana, w barwach kremowo-złotych, została wykonana w latach 50. XX w, prawdopodobnie na zamówienie zieloneckiego proboszcza, skoro jego inicjały widnieją w tylnej części szat Matki Bożej. Rzeźba mierzy 158 cm, a obwód głowy Pani Najświętszej liczy 52 cm. Jest to jedno z pierwszych przedstawień Fatimskiej Królowej na ziemiach polskich, a na pewno w archidiecezji krakowskiej, starsze niż figura wspomnianych salwatorianów trzebińskich, gdyż tamta pochodzi dopiero z 1969 roku.

Zdjęcie 4: Figura Matki Bożej Fatimskiej na tle specjalnego materiału zasłaniającego ołtarz główny w Zielonkach. Lata 60-70. XX w.

Źródło: Izba Regionalna w Zielonkach.

⁷ AKMKr, APA 355, k. 114.

⁸ Archiwum Parafii w Zielonkach [APZ], Księga ogłoszeń duszpasterskich, t. 3, [nlb.] Ogłoszenia z 12 VII, 9 VIII, 13 IX, 11 X 1953 r.; AKMKr, APA 355, k. 113.

⁹ APZ, Księga ogłoszeń duszpasterskich, t. 3, [nlb.] Ogłoszenia z 5 XII 1954 r.; AKMKr, APA 355, k. 117-120.

Wobec coraz powszechniejszego kultu Portugalskiej Pani wikariusz kapitulny wreszcie zezwolił ks. Ziębie na odprawianie „Nocy Fatimskich” w lipcu 1955 r.¹⁰ Plan tego nabożeństwa był następujący: w soboty po 13. dniu sześciu miesięcy w roku (maj-październik) po południu urządzano spowiedź, którą kończono wraz z rozpoczęciem nabożeństwa o godzinie 22. Wówczas wystawiano Najświętszy Sakrament w monstrancji, odmawiano modlitwy do Ducha św. o łaskę wytrwania za wstawiennictwem Aniołów i Świętych Patronów. Części dalsze tak opisywał ks. Zięba:

...Osią tego nabożeństwa jest cały różaniec św. w połączeniu z drogą krzyżową. By męki Jezusa Chrystusa nie przechodzić dwa razy w różańcu i drodze krzyżowej, a raz ją głębiej przeżyć, to w czwartą tajemnicę części bolesnej Dźwiganie krzyża i w piątą Ukrzyżowanie wpleciona jest po każdym Zdrowaś Maryjo jedna stacja Drogi Krzyżowej. Przy każdej tajemnicy różańcowej jest rozważanie i pewna intencja aktualna, jak np. za młodzież, za rozbite rodziny, o nawrócenie grzeszników i pieśń odpowiednia do każdej tajemnicy. Po drodze krzyżowej procesja koło kościoła i później część chwalebna różańca św. błogosławieństwo i zakończenie¹¹.

Nabożeństwo to przyjęło się w parafii Zielonki i przetrwało wiele lat po śmierci księdza Zięby, aż do obecnego 2017 roku¹². Przez lata rytuały związane z tą formą pobożności zmieniały się – teraz nabożeństwo odbywa się w niedziele po 13. dniu każdego z sześciu miesięcy, jednak nie w nocy, ale o godzinie 16. Ze wspomnień starszych parafian wiemy, że kościół pękał w szwach – tak tłumnie i ochoczo uczestniczyli parafianie w tych nabożeństwach. Podczas nabożeństwa odśpiewywana jest kantyczka do Matki Boskiej Fatimskiej, a potem następuje pokutny różaniec fatimski, następnie śpiewne wezwania o wstawiennictwo Maryi Panny, procesja wokół kościoła, podczas której kapłan niesie Najświętszy Sakrament pod baldachimem, a parafianki – feretrony. Piszący te słowa żywią nadzieję, że w kolejnych latach kult ten nie zaniknie, a wręcz przeciwnie – będzie się rozwijał. W ogłoszeniach parafialnych z dnia 7 maja 2017 r. można odnaleźć dowód na próbę odnowienia formuły nabożeństw fatimskich. Proboszcz Andrzej Olszowski zachęcał wszystkich parafian, aby przynosili świece, które będą płonęły w czasie procesji wokół kościoła. Zaproponował też, aby asysta procesji przychodziła na wszystkie sześć nabożeństw w roku w strojach krakowskich, (tzn. panie noszące feretrony i palące świece przy baldachimie). Zaś dla oddania większej czci samej statule madonny fatimskiej powierzono

¹⁰ AKMKr, APA 355, s. 126-129.

¹¹ AKMKr, APA 355, k. 79, 96, 113 ; Por. APZ, Ogłoszenia duszpasterskie, t. 2-4, passim.

¹² O tym, że ks. Zięba żywo propagował kult Matki Bożej Fatimskiej, świadczą wspomnienia byłych uczniów zieloneckiego proboszcza (dziś ludzi starszych), jakoby na lekcjach religii uczył ich swojej ulubionej modlitwy: *O Mój Jezu, przebac nam nasze grzechy, zachowaj Nas od ognia piekielnego, zaprowadź wszystkie dusze do nieba, i dopomóż szczególnie tym, które najbardziej potrzebują Twojego miłosierdzia*. Również na cmentarzu w Zielonkach w latach 60. stoi grobowiec najbliższej rodziny ks. Zięby, w którym pochowana jest jego matka, siostra i brat, który ozdobiony jest posągami dwóch aniołów i właśnie Matki Bożej Fatimskiej.

zwyczaj noszenia jej czterem mężczyznom ubranym w tradycyjne stroje krakowskie (uwzględniono tu wagę i rozmiar rzeźby wraz z nową koroną i postumentem z litego drzewa). Proboszcz zaproponował, aby figura była noszona procesyjnie poza niedzielami fatimskimi jeszcze w procesjach Bożego Ciała, Różańcowej do pięciu ołtarzy w pierwszą niedzielę października oraz innych uroczystościach obchodzonych w tutejszej parafii. Zaszczynego zwyczaju noszenia w strojach ludowych ukoronowanej figury dostąpili panowie: Tadeusz Nogieć, Marek Płonka, Krzysztof Krzyworzeka i Krzysztof Duda. Ksiądz wikariusz Tomasz Pilarczyk zaprosił troje dzieci: Oliwię Szblowską, Annę Nogieć i Jakuba Krzyworzekę w strojach pastuszków fatimskich, którzy szli w procesji 14 maja przed niesioną figurą Pani Fatimskiej. Z jego inicjatywy, jako katechety w Zespole Szkół w Zielonkach dzieci z trzecich klas namalowały własnoręcznie wizerunki fatimskie i pisały swoje prośby i podziękowania do Matki Bożej. Prace plastyczne zostały oprawione i przechowane na pamiątkę tej uroczystości. W trakcie uroczystości kardynał Dziwisz założył na ręce figury Najświętszej Panny podarowany przez siebie różaniec, który poświęcił św. Jan Paweł II.

Zdjęcie 5: Przywitanie kardynała Dziwisza przez ks. proboszcza Andrzeja Olszowskiego i parafian. 14 V 2017 r.

Autor: Ryszard Cabała

Korona Matki Bożej Fatimskiej

14 maja 2017 roku, w stulecie objawień, nastąpił uroczysty **akt nałożenia korony** (nie można mówić o koronacji, gdyż fatimski oryginał został już ukoronowany) przez Jego Eminencję ks. kard. Stanisława Dziwisza, emerytowanego od 2017 r. arcybiskupa krakowskiego, długoletniego sekretarza św. Jana Pawła II. Jako młody asystent arcybiskupa Karola Wojtyły towarzyszył mu w czasie wizytacji kanonicznych w Zielonkach w czasach probostwa Adama Zięby. Inicjatorami nałożenia korony byli ks. proboszcz Zielonek (od 1996 r.) kan. Andrzej Olszowski oraz Mariusz Zieliński członek rady parafialnej, regionalista, (dyrektor Biblioteki Publicznej i Izby Regionalnej w Zielonkach). Wydarzenie to potwierdza,

że ks. Olszowski jest żarliwym czcicielem Maryi, gdyż w 1993 roku doprowadził już do ukoronowania koronami papieskimi piety hałcnowskiej (w dzisiejszej diecezji bielsko-żywieckiej).

Zdjęcie 6: Poświęcenie korony 14 V 2017 r. Od lewej: ks. kan. Alojzy Strączek (rezydent w parafii Zielonki), ks. kard. Stanisław Dziwisz, ks. kan. Andrzej Olszowski (proboszcz).

Autor: Ryszard Cabała.

Zdjęcie 7: Nałożenie korony 14 V 2017 r.
Od prawej: kard. Stanisław Dziwisz, x. wikary Tomasz Pilarczyk

Autor: Ryszard Cabała.

Fundatorami korony w całości byli rodzice dzieci pierwszokomunijnych z dnia **3 maja 2017 roku**.

Wykonawcami korony byli Jolanta i Marek Frankiewiczowie z Krakowa „Pracownia Jubilerska i Metaloplastyczna” z siedzibą w Krakowie, ul. Przy Cegielni 14, którzy osobiście

przybyli do Zielonek na uroczystość nałożenia korony w dn. 14 maja. Pani Jolanta wspominała, że wielokrotnie przechodziła przez Zielonki, idąc w pielgrzymce do Częstochowy. Razem z mężem, jako praktykujący katolicy, podkreślili, że są dumni z faktu zaprojektowania i wykonania korony do zieloneckiego kościoła.

Prace nad koroną zlecono 24 marca 2017 r. W spotkaniu wzięli udział Mariusz Zieliński i Aneta Szablowska (reprezentująca fundatorów, tj. rodziców dzieci I-komunijnych) którzy przywieźli w tym celu figurę do pracowni metaloplastycznej. Wtedy to wybrano wstępny projekt spośród trzech zaproponowanych. Mariusz Zieliński przywiózł ze sobą antykwareczne korale z Zielonek i złotą obrączkę. Pokazał też zdjęcia sukni Matki Bożej Zwycięskiej, która jest przyozdobiona koralami i krzyżami krakowskimi zawieszonymi na wizerunku w 1949 r. Zieliński poprosił wykonawców, aby zainspirowali się detalami ludowej biżuterii krakowskiej znajdujących się na starszym wizerunku. Podkreślił, że jest jedna Matka Boża, więc oba wizerunki czczone w Zielonkach muszą mieć podobne precjoza, które w symboliczny sposób będą je spinały i akcentowały lokalny podkrakowski charakter. Dla uzyskania lepszego efektu na złotym tle państwo Frankiewiczowie zaproponowali umieszczenie białych pereł na skrzydłach korony. Wybrany projekt zyskał akceptację księży proboszcza i wikarego. 26 marca wprowadzono korektę w projekcie zmieniając napis zamiast „*Salve, Regina, mater misericordiae*” zaplanowanego po wewnętrznej stronie korony, ks. Pilarczyk zaproponował napis „*AVE MARIA*” na zewnętrznej stronie korony, dodano jeszcze napisy „*1917 Fatima*” i „*2017 Zielonki*”. Państwo Frankiewiczowie wprowadzili korektę do projektu korony i wkomponowano trzy napisy w dolnym pierścieniu, gdzie wcześniej był zaprojektowany tylko wzór z koralu. Projekt po korekcie ostatecznie zatwierdził ks. Olszowski. Odbyły się trzy przymiarki korony w Zielonkach, w których brali udział państwo Frankiewiczowie oraz ks. proboszcz Olszowski i Mariusz Zieliński. Nawiercenia figury pod gwint do mocowania korony dokonał Tadeusz Nogieć. 26 kwietnia Aneta Szablowska i Mariusz Zieliński odebrali koronę w Krakowie, pani Szablowska w imieniu rodziców dzieci I-komunijnych wypłaciła środki zebrane specjalnie na dar ołtarza, który został złożony 3 maja.

Zdjęcie 8: Korona Matki Bożej Fatimskiej.

Autor: Ryszard Cabała.

Ksiądz proboszcz zlecił stolarni Tadeusza Nogecia w Zielonkach wykonanie stylizowanego postumentu, drążków do noszenia figury oraz ozdobnego stolika do jej eksponowania. Ażurową dekorację dołu postumentu zaprojektował artysta-plastyk Zenon Olech z Zielonek.

Zdjęcie 9: Figura Matki Bożej niesiona przez krakowiaków z towarzyszeniem pań niosących świece.

14 V 2017 r.

Autor: Agnieszka Łopata.

Wymiary korony:

obwód dolny: **39 cm.**

obwód w najszerszym miejscu: **55 cm.**

wysokość: **23 cm.**

waga: **588g.**

Korona wykonana jest z **miedzi** i pozłocena **24 karatowym złotem.**

Elementy i symbolika

- Ozdoby, które narodziły się w morzu (korale i perły), nawiązują do określenia Maryi **Gwiazda Morza** (łac. **Stella Maris**). Symbolizuje, że MB jest Gwiazdą Nowej Ewangelizacji w XXI w.
- **55 szt. prawdziwych korali** antykwarycznych z początku XX w. z Zielonek (dar anonimowej parafianki, która obecnie ma 70 lat, a korale są po jej babci, która urodziła się i zmarła w Zielonkach).
- **Naturalne perły (324 szt.,** co stanowi dwumetrowy sznur).
- **Biały kolor pereł i czerwony kolor korali** symbolizują kult fatimski na ziemiach polskich.
- **Ornamenty: lilie** – symbol królewski, niewinności i dziewictwa oraz Maryi.
- Koronę wieńczy **krzyż krakowski** (biżuteria ludowa, którą zaprzestano produkować po 1914 r.); **5 czerwonych korali** na krzyżu, co **symbolizuje:** 5 ran Chrystusa oraz 5 rozważań w każdej tajemnicy różańca św.
- **Trzy napisy** wygrawerowane w trzech polach korony („Fatima 1917”, „Ave Maria”, „Zielonki 2017”) to symbol trzech tajemnic fatimskich.
- **Złota obrączka z Zielonek z lat 60. XX w.,** (dar parafianki ur. 1949 r.) spojona z ozdobną pozłacaną śrubą do mocowania korony – **symbol:** miłości, wierności i uczciwości małżeńskiej oraz szczerzej wiary zieloneckich rodzin (*Tego więc, co Bóg złączył, człowiek niech nie rozdziela!*) Podkreślenie, że związek ten został stworzony nie przez człowieka, lecz przez Boga.

Korona została ofiarowana, jako **dar ołtarza dzieci**, które 3 maja 2017 r. przystąpiły do I komunii św. przygotowane przez wikariusza, ks. Tomasza Pilarczyka – **symbolika:** Pani Fatimska objawiła się fatimskim dzieciom, a nie dorosłym.

Naturalne korale i krzyż krakowski nawiązują to tradycji krakowskich i regionalnego stroju ciągle kultywowanego w Zielonkach i nadają koronie charakter lokalny/ludowy.

Korale i sam krzyż, którymi ozdobione są oba wizerunki, spinają historyczną klamrą czczone w Zielonkach od 1949 r. obraz MB Zwycięskiej i od 1954 r. figurę MB Fatimskiej.

Opracowanie historyczne:

Jan Bulak i Mariusz Zieliński

Zielonki, 14 maja 2017 r.